

Engperlemorsommerfugl

Brenthis ino

- Overblik
- Biologi
- Levested
- Historisk udbredelse
- Status 2020
- Krav
- Trusler
- Pleje

Overblik

- Klarlæg artens yngleområder.
- Sørg for at opretholde store bestande af værtsplanten under varierende lysforhold.
- Sørg for at opretholde store områder med varieret passende mosaikagtig vegetation.
- Tilrettelæg plejen, så den foretages på den helt rette måde og tidspunkt, da artens æg, larver og pupper findes på værtsplanterne hele året.
- Skab kontakt mellem nuværende og egnede levesteder i nærheden i form af soleksponerede korridorer.
- Undlad som hovedregel græsning, især ukontrolleret rewilding. Dog kan en meget ekstensiv og kontrolleret græsning benyttes, græsningstrykket bør ikke overstige 0,05 storkreatur (SK)/ dyreenhed (DE) pr. hektar. Ved truende overgræsning skal det være muligt at fjerne de græssende dyr med kort varsel.

Biologi

Engperlemorsommerfugl er 33-41 mm i vingefang. Grundfarven er lys orange med sorte tegninger på oversiden af både for- og bagvinger. På undersiden af bagvingerne er arten farvet i forskellige brunlige og violette nuancer og er hermed let kendelig fra de andre små perlemorsommerfugle, der har små perlemorpletter.

Arten kan forveksles med de andre små perlemorsommerfugle dog især brunlig perlemorsommerfugl (*Boloria selene*), som kan findes på samme levested. Af udseende minder den også om rødlig perlemorsommerfugl (*Boloria euphrosyne*) og storplettet perlemorsommerfugl (*Issoria lathonia*), men disse findes næsten aldrig på det samme levested. Arten kan også forveksles med sentklækkede individer af forårsgenerationen af nældesommerfugl (*Araschnia levana*).

Det enkelte individ lever sjældent mere end to uger og oftest meget kortere.

Den voksne sommerfugl flyver som regel fra begyndelsen af juni til slutningen af juli med det største antal individer på

Engperlemorsommerfugl

Brenthis ino

vingerne omkring den 1. juli. Enkelte år kan efternølere ses ind i august. Flyvetiden kan forskydes lidt alt efter temperaturen om foråret.

Arten er bundet til levestedet og strejfer meget lidt, så selvom der i relativ nærhed af en eksisterende population findes flere egnede levesteder, vil arten i mange tilfælde ikke finde frem til disse før efter adskillige år. Af samme grund har de enkelte populationer i samme skovkompleks sandsynligvis oftest ikke kontakt til hinanden, hvis afstanden mellem dem er særlig stor, og området mellem levestederne består af tæt og mørk højskov. Sandsynligvis er aktionsradius for enkeltindivider i åbne skove højst et par hundrede meter.

Den enkelte population kan være på flere hundrede individer, hvilket dog er sjældent, og oftest ligger størrelsen af populationerne på hundrede dyr eller derunder.

Hannerne flyver ofte i lange perioder søgende rundt over mjødurten for at lede efter uparrede hunner. I køligt og overskyet vejr samt om natten opholder sommerfuglen sig oftest i træer og buske.

På levestederne er den foretrukne nektarplante først og fremmest kærtidsel (*Cirsium palustre*), men arten udnytter også forskellige andre tidsler, brombær (*Rubus* sp.), trævlekrone (*Lychnis flos-cuculi*), almindelig brunelle (*Prunella vulgaris*) og flere andre plantearter på og i kanten af moserne.

Engperlemorsommerfugls værtsplante i det tidlige forår. Egnede værtsplanter står solekspønerede uden for megen konkurrerende vegetation.

Engperlemorsommerfugl

Brenthis ino

I Danmark lever arten udelukkende på almindelig mjødurt (*Filipendula ulmaria*).

Æggene lægges mest på visne plantedele ved jordoverfladen i nærheden af en værtsplante, hvor denne vokser uden omgivende vegetation. Sjældnere lægges æggene også på værtsplantens blade tæt på jordoverfladen.

Larven overvintrer som fuldt udviklet i ægget og klækker først i april. Den æder som lille fortrinsvis helt friske skud af værtsplanten og senere fuldt udviklede blade.

Den hviler og soler sig på visne blade af værtsplanten eller på blade på jorden. Larven ses oftest ædende om natten, tidlig morgen, sen aften eller i mørkt vejr. I solskin sidder den som regel lavt i bevoksningen.

Den voksne larve er brunlig med smal hvid rygstribe og fodstribe samt orange-brune torne besat med sorte hår.

Larven forpupper sig sidst i maj til lidt ind i juni. Den brune puppe ophænges lavt i vegetationen og som regel beskyttet af et sammenspundet blad. Forvandlingen til voksen sommerfugl tager 10-20 dage.

Levested

Engperlemorsommerfugl lever udelukkende i varme fugtige lysåbne moser og enge med almindelig mjødurt. Levestederne er skovmoser og -enge nær vand, som er på et tilgroningsstadium, som favoriserer artens værtsplante. Mange af dens nuværende levesteder har sandsynligvis tidligere været hårdt græsset og er nu blevet egnede for arten i en periode efter ophørt græsning. Oftest findes arten i mindre moser, og hvor den forekommer i større moser, findes den som regel kun i et mindre område.

Arten findes på naturligt middelnæringsrige levesteder, og de største og mest livskraftige populationer findes i

skovområder med mange udrænede og næringsmæssigt ubelastede skovenge og -moser beliggende tæt ved hinanden.

Levestederne er kendetegnet af vekslende vegetationshøjde med områder med lav vegetation omgivet af områder med meterhøje lægivende urter og småbuske.

Arten findes overvejende på levesteder med spredt bevoksning af værtsplanten. Den er sjælden eller fraværende i mere næringsrige moser, hvor værtsplanten vokser i tætsluttende bestande.

Artens levesteder har som regel en god bestand af forskellige nektarplanter fx. kærtidsel.

Historisk udbredelse

Engperlemorsommerfugl har tidligere haft en vid udbredelse i Nordøstsjælland, Midt-og Sydsjælland, Lolland, Falster, Midtfyn og Bornholm samt enkelte steder i det østlige Jylland. Arten har altid været lokal, da dens levesteder også er specielle, små og sjældne. Gennem de sidste 50 år er arten blevet stadig sjældnere.

Status 2020

Engperlemorsommerfugl findes i dag enkelte steder i Nordøst- og Midtsjælland, på Fyn og Bornholm.

Arten må betragtes som en af de mest akut truede danske dagsommerfugle, da antallet af populationer er få og mindskes år for år. Især i Nordøstsjælland, hvor arten tidligere var almindelig, er der nu så få og ikke særlig talstærke populationer tilbage, at den sandsynligvis vil være forsvundet herfra inden for en ganske kort årrække.

Arten er i Rødliste 2019 vurderet som EN (truet) og er fredet fra 2021.

Krav

Engperlemorsommerfugls præcise krav til levestederne kendes ikke til fulde og i

Engperlemorsommerfugl

Brenthis ino

Danmark er artens livskrav ikke særlig velundersøgt.

Arten er afhængig af lysåbne, varme, fugtige og ikke næringsbelastede moser og enge.

Det er vigtigt, at levestederne holdes fri for næringsstoffer og sprøjtegifte og forbliver udrænede og beskyttet for vind.

Det er vigtigt med en stor bestand af almindelig mjødurt som står spredt på levestedet, og en bevoksning der både varierer i højde og plantesammensætning, og indeholder mange blomster, er kan benyttes som nektarkilde.

For at opretholde en stabil population gennem en længere årrække, har arten behov for et areal på over 15 hektar som til stadse opfylder dens krav. Der er dog ikke mange af de danske lokaliteter, som

opfylder dette krav. Man må håbe, at dette krav til størrelsen af levestedet ikke er nødvendigt, da det ikke kan opfyldes i Danmark, og derfor vil betyde en langsom forsvinden af arten fra Danmark.

Arten kræver en lang kontinuitet med hensyn til et egnet levested.

Trusler

Engperlemorsommerfugl er en af de mest truede dagsommerfugle i Danmark.

De største trusler for arten må i dag anses for at være tilgroning og tilplantning af levestederne. Desuden har manglende forstyrrelse, øget kvælstoftilførsel og for hård græsning også negativ betydning.

Små og isolerede populationer er altid truede, da fx et enkelt dårligt år med ugunstigt vejr eller uheldig plejeteknik

Levested for engperlemorsommerfugl i Gribskov. Bemærk at mjødurten står enkeltvist, uden at udgøre et sammenhængende dække.

Engperlemorsommerfugl

Brenthis ino

kan udrydde arten på levestedet. Da der ofte er meget langt til den nærmeste population, har den ikke mulighed for at genindvandre. Desuden kan mikroklimatiske ændringer anses for at have negativ betydning. For eksempel kan renafdrift af skov, der grænser op til artens levested, medføre u hensigtsmæssige ændringer i mikroklimaet på levestedet.

Som med så mange andre sommerfugle er de mange faktorer og kombinationen af disse, som påvirker artens livsmuligheder, meget komplekse og vanskelige både at erkende og studere. Den samlede påvirkning på arten af de ovennævnte faktorer er ukendt, men har rimeligvis ganske stor betydning for artens overlevelse på det enkelte levested.

Pleje

Engperlemorsommerfugls eksakte krav til levestederne kendes ikke til fulde, da arten som de fleste dagsommerfugle i Danmark ikke er velundersøgt. De følgende forslag til pleje bygger derfor på upublicerede iagttagelser samt undersøgelser og litteratur fra det øvrige Europa. Nedenstående er forslag til tiltag, der med enkle midler og metoder kan skabe gode levesteder for arten.

Så længe en bestand af arten er lille og truet, er det især vigtigt at kende æglægningsområderne, så man ikke ved et tilfælde kommer til at ødelægge disse. Grundige undersøgelser af artens levevis og æglægningsadfærd på de enkelte levesteder er et vigtigt arbejde forud for igangsættelse af pleje eller anden drift, hvis denne skal udføres på den bedst mulige måde for arten.

Artens larver og pupper findes på værtsplanterne hele året, så det er meget vigtigt at tilrettelægge plejen, så den foretages på den helt rette måde og tidspunkt.

Det er desuden vigtigt, at arten til stadighed har områder med vekslende lav,

mellemhøj og højere vegetation til rådighed. Manglende drift udrydder arten på levestedet, og det samme gør intensiv drift fx hård græsning. Det gælder om tilstedse at finde lige præcis den rette kombination af forhold, som tilfredsstiller arten.

Arten tåler ikke tilgroning, så levestederne skal forstyrres eller plejes kontinuerligt. Dog skal intensiv græsning undgås, da det påvirker arten negativt. Meget ekstensiv græsning kan derimod være effektiv og kan bruges for at skabe mosaik i mjødurtebevoksningerne og resten af vegetationen. Herved skabes de huller i vegetationsdækket, som hunnerne opsøger under æglægningen. Et passende græsningstryk bør som udgangspunkt ikke overstige 0,05 storkreatur (SK)/ dyreenhed (DE) pr. hektar (70 kg pr. hektar.) som sæsonafgræsning. Hvis græsningen på levestedet foregår som helårsgræsning, bør græsningstrykket kun være omkring 1/3 af græsningstrykket ved sæsongræsning. Dette bør justeres over græsningssæsonen for at opnå den for arten bedste påvirkning af vegetationen og levestedet. Da mange af de danske levesteder er meget små, må man påregne kun at have et enkelt eller to dyr gående på arealet i en kortere periode. Hvis arealet, hvor artens levested befinder sig, indhegnes og afgræsses af anden årsag, bør der så absolut oprettes flere folde på arealet, så det er muligt, at græsserne kan flyttes fra fold til fold for at styre græsningstrykket optimalt. Det skal være muligt at fjerne kreaturerne med kort varsel, hvis græsningstrykket bliver for stort.

På steder hvor opdeling og kontinuerlig flytning af dyrene er for vanskeligt, kan der på det sted på lokaliteten med den mindste naturkvalitet oprettes en aflastningsfold. Her kan dyrene stå med tilskudsfodring i de perioder, hvor selve levestedet ikke kan tåle afgræsning. Til-

Engperlemorsommerfugl

Brenthis ino

skudsfodring må ikke forekomme andre steder end i aflastningsfolde.

Hvis plejen udelukkende har fokus på arten, vil heste nok være den bedste løsning, da de græsser i felter, hvor dele af bevoksningen bliver græsset i bund, og andre dele næsten ikke vil blive græsset. Denne type græsning vil gavne arten, da den både har brug for lave uforstyrrede værtsplanter men også for, at der er varme i bunden af bevoksningen, hvor hunnerne lægger deres æg. Køer vil også kunne bruges som græssere. Køer angives at fravælge almindelig mjøddurt ved græsning, men dette er dog kun rigtigt, hvis der græsses ekstensivt nok. På levestedet skal der altid findes områder helt uden eller med meget ekstensiv græsning.

Der bør foregå en tæt overvågning af græsningstrykket og populationsudviklingen for arten for at sikre, at græsningen foregår på den optimale måde. Det skal være muligt at fjerne kreaturerne med kort varsel, hvis græsningstrykket bliver for stort. Tilskudsfodring må ikke forekomme.

Høslæt med le eller maskine kan også skabe de rette forhold for arten. I dette tilfælde vil en skiftevis slæt af dele af levestedet, hvor der skabes mange små åbne områder med lav vegetation i områder med højere urter og buske, være ideel. Der bør også skabes huller i store og tætte bevoksninger af værtsplanten for at skabe flere egnede områder for æglægning. Værtsplanten bør som udgangspunkt skånes helt på dele af levestedet, mens den i mindre områder kan slås med års mellemrum for at skabe lav nyvækst.

Det er meget svært at sætte et optimalt tidspunkt for slåning af denne arts levesteder, så den sikreste mulighed er kun at slå en mindre del af levestedet hvert

år. Denne slåning kan foretages som sen efterårsslåning, så der skabes gode æglægningsforhold for hunnerne i den kommende sæson.

Der kan også slås i midten af flyvetiden, gerne om morgenen eller i dårligt vejr, da de voksne sommerfugle på dette tidspunkt vil opholde sig i træer og buske i kanten af levestedet. Den sidstnævnte praksis ser ud til at fungere godt på nogle af de sjællandske levesteder, men bør ses som en nødløsning, hvis det ikke er muligt at mosaikslå efter en for arten tilrettelagt plan. På områder uden ynglepopulationer og i kort afstand til nuværende levesteder, kan der plejes hele året for at skabe de rette forhold for arten at etablere sig på.

Selektiv rydning af træer og buske vil ofte komme på tale, da køer og i hvert fald heste ikke gerne æder rød-el, som hurtigt kan overtage artens levesteder og fortrænge værtsplanterne.

Da mange af levestederne er små, vil det ofte være en fordel for arten, hvis man rydder tilgrænsende potentielle levesteder, som er blevet ødelagt af opvokset el, birk og pil.

I skove bør der skabes kontakt mellem nuværende levesteder og potentielt egnede levesteder i nærheden. Dette kan opnås ved at muliggøre spredning langs skovveje og grøfter. Et optimalt middel til at opnå denne spredning er at gøre rabatterne langs skovvejene 10-20 meter brede og holde disse åbne ved periodevis mosaikagtig slåning. Det samme gælder langs grøfter, hvor en bræmme på 5-10 meter bør friholdes for trævækst og plejes på samme måde som langs skovveje.

Indhent gerne råd og yderligere oplysninger fra specialister i dagsommerfugle omkring pleje af levesteder for arten.

Se desuden de generelle afsnit. □